

Distributie van levensmiddelen

Met de distributie van levensmiddelen was al tijdens de neutraliteitsperiode een begin gemaakt. In de eerste wereldoorlog was die distributie aanvankelijk een gemeentelijke aangelegenheid geweest – nu was zij van meet af aan landelijk opgezet, met dien verstande dat de gemeenten de taak gekregen hadden om voor de uitreiking van de bonnen te zorgen. Er was een Centraal Distributiekantoor, het CDK, in Den Haag gekomen, het land was in ruim 500 'distributiekringen' ingedeeld en de ruim duizend gemeenten hadden gemeentelijke distributiediensten georganiseerd; voorts had elke inwoner een z.g. distributiestamkaart ontvangen op grond waarvan men periodiek bonkaarten voor levensmiddelen kreeg; met de bonnen van die bonkaart kon men, uiteraard mede tegen normale betaling, in de winkels levensmiddelen kopen voorzover die gerantsoeneerd waren. De winkelier plakte de ontvangen bonnen op vellen, leverde die vellen bij de distributiedienst in (waar zij geteld werden) en kreeg dan van die dienst toewijzingsbonnen (de z.g. coupons) waarna hij door de groothandel of de industrie herbevoorraad kon worden.

Uit de levensmiddelensector waren in de neutraliteitsperiode slechts twee artikelen 'op de bon' gekomen: suiker en erwten. De rantsoenen waren evenwel zo ruim dat niet eens alle bonnen ingewisseld werden. Waarom dan toch die distributie? 'De inwerkstelling (was)', aldus minister Steenberghe na de oorlog, 'niet alleen geschied omdat wij een beetje krap begonnen te zitten' (dat gold alleen voor suiker, niet voor erwten), 'maar ook om de proef te nemen of het systeem werkte.'¹

Wolnu, het werkte.

Natuurlijk greep die distributie van het begin van de bezetting af steeds verder om zich heen en niet alleen op het gebied van de levensmiddelen. Wij hebben er in dit hoofdstuk al voorbeelden van gegeven: voor de aanschaffing van fietsbanden, fietsen, steenkolen, kleding, schoenen, tabaksartikelen en versnaperingen en tenslotte ook voor huishoudelijke artikelen hadden de consumenten telkens bonnen nodig. Kreeg men zulk een bon, bijvoorbeeld voor een fietsband of voor een paar schoenen, dan werd een vakje op de distributiestamkaart afgekruid; de meeste kruisjes waren aanvankelijk gevolg van het feit dat men periodiek nieuwe bonkaarten voor levensmiddelen ontving. In '41 werd aan de stamkaart een z.g. inlegvel toegevoegd. Op dat inlegvel werd in een vakje de datum gestempeld waarop men een bonkaart voor levensmiddelen uitgereikt kreeg en dan werd tegelijk een bonnetje dat aan het inlegvel vastzat, afgeknipt en ingehouden.

¹ Getuige M. P. L. Steenberghe, *Enq.*, dl. II c, p. 308.